

ПРИРОДА

ГОД. XXXVI.

ФЕВРУАРИЙ 1936

КН. 6

Revue scientifique et populaire, paraissant chaque mois

Prix d'abonnement
Bulgarie — 60 leva
Etranger — 90 leva

La nature

Adresse
„PRIRODA“
Sofia, IV.

Проф. Д-ръ Ст. Петковъ

Народният парк „Витоша“ и П-рата наша високопланинска метеорологична станция

Известно е, че отъ 8 години насамъ у насъ съществува Съюзъ за защита на родната природа. Въ него членуватъ почти всички наши природонаучни дружества и повечето отъ нашитѣ природоопащански приложни обществени организации и тѣхни съюзи, та всички съвокупно взети около 12.

Съ огледъ къмъ благоустройството, защитата и благоразумното използване на родната природа, опредѣляйки обширни наши горско-планински кжтове за резервати, сиречъ кжтове, по които както бездушната тѣй и живата животинска и растителна природа да бждатъ запазени на вѣчни времена въ девствено състояние, вниманието на управителния съветъ на този нашъ съюзъ биде привлечено и отъ Витоша.

Както тогава, тѣй и сега имаше и има защитници, които настояваха да бжде и тя посочена изцѣло за резерватъ. Но предъ видъ на обстоятелството, че тя е въ близко съседство съ столицата и служи като единственъ пространенъ отдушникъ за почивка и удоволствие, както презъ лѣтото, тѣй и презъ зимата, наддѣля схващането да се опредѣли и препоръча тя за народенъ (националенъ) паркъ и то, въ сжщностъ, парк-резерватъ, като въ него именно се запазятъ два резервата: единиятъ горско-животински подъ рѣзньоветѣ“, надъ с. Бистрица, а другиятъ гор-

Меча-поляна

Подъ рѣзньоветѣ

Малкия рѣзанъ

• Хижа „Алеко“

фно-мочуренъ по горното легло на Боянска рѣка. При това, общиятъ смисълъ на препоръката на Съюза се свеждаше къмъ следното: 1) по парка да се запазятъ и строго охраняватъ двата отбелязани резервата, по които бездушната при-

рода, флората и фауната да бждатъ запазени въ природния имъ девственъ видъ; 2) по него всички кжтове да бждатъ залесени вѣнъ отъ нашироко опредѣленитѣ мѣста за движение, наблюдение и забавление, съ опредѣленъ брой на хотели и хижи — достояние на всички за общо кратковременно използване, — но въ всѣки случай, не и постоянни лѣтовища. Залесяването да се извърши предимно съ елементи отъ нашата горска флора, па както горската тѣй и тревистата растителност да бждатъ запазени и само въ крайни случаи използвани съ разрешението на управлението на парка.

Защото крайната целъ на Съюза е била и е, отъ Витоша да се издигне величественъ парк-резерватъ край столицата, по който въ съвремененъ смисълъ и видъ да се включватъ: и природно естетично-художествения му общъ външенъ и вътрешенъ изразъ, и природно-първичниятъ видъ и съставъ на бездушния и живъ миръ по резерватитѣ, и общодостъпни обширни пѣстроцвѣтни била, поляни и ливади за отдихъ и удоволствие на туристи, скиори и любители на природата; а сврѣхъ всичко друго, алпийското му теме

Шейничката не служи само за удоволствие а и за работа.

Черният връхъ въ зимно булчино одеяние.

да бжде увѣнчано съ построената и осветена вече II-ра наша високопланинска метеорологична наблюдателница.

Последната отъ научно и практично приложно становище ще бжде пулса на величествена Витоша по отношение на времето за посещението ѝ, а въ бждеше ще снабдява съ богати метеорологични данни страната. Само въ такова състояние издигнатъ, разхубавенъ и защитенъ, на чело съ своята наблюдателница, народниятъ паркъ „Витоша“ ще бжде сжщинска гордостъ за столицата и страната.

П. Балабанова

Изъ тайнитѣ на Луната.

Отъ всичкитѣ небесни тѣла, Луната е най-близка наша сжседка, отдалечена само на 80,000 километра отъ земното кълбо. Тя държи едната си половина винаги обръната къмъ земята, а другата остава невидима за насъ, но именно първата, видимата частъ, която можемъ да наблюдаваме и съ просто око и съ можши телескопи ни задава редица отъ загадки, които и до днесъ още не сж намѣрили едно задоволително разрешение.

Споредъ мѣрдаваната до сега Лапласова хипотеза, на Луната се гледаше като на единъ сплтникъ на Земята, произлѣзълъ отъ нея, но ето че днесъ виенскиятъ астрономъ-любитель Вайсбергъ твърди друго. Споредъ него, Луната и Земята сж съставни части на двойна планета Земя—Луна и които по-рано сж представлявали една цѣла планета. Тази идея има подръжници и въ другитѣ страни. Джоржъ Дарвинъ, виденъ английски математикъ, синъ на великия Дарвинъ, творецъ на „Произходътъ на видоветѣ“, е построилъ добре обоснована теория, обясняваща какъ е произлѣзло това раздѣлене. Той предполага, че следъ откъсването на Луната отъ Земята, на нейно мѣсто е останала дълбоката впадина на Великия Океанъ.

Но, дали ще гледаме на Луната, като на сплтникъ на Земята, или ще я считаме за съставна частъ отъ двойната планета Земя—Луна, за насъ не-специалиститѣ, нѣма голѣмо значение. По-важно и по-интересно е друго едно твърдение на Вайсбергъ, а именно: това, което ние виждаме като Луна е само нейната атмосферна обвивка, закриваща планетата отъ нашитѣ очи. Колкото се отнася до „кратеритѣ“ и „моретата“, които ни показватъ и фотографическитѣ снимки на Луната, това сж само гигантски вертикални циклони, въртящи се въ лунната стратосфера. Ако ние бихме могли да наблюдаваме Земята отъ Луната, то сжщо не бихме могли да видимъ земнитѣ морета и материци, а ще забелѣжимъ само едни кратеровидни циклони, въртящи се въ земната стратосфера.

Въпреки доказателствата на Вайсбергъ, нека приемемъ за вѣрно досегашното твърдение на ученитѣ, че Луната е лишена отъ всѣкаква атмосфера, въ полза

на което ни говорятъ три важни аргументи: 1) голѣмата яснота на Лунния релефъ, не закриванъ отъ облаци 2) внезапното изчезване на звездитѣ, когато залѣзватъ задъ лунния дискъ, безъ никаква следа отъ рефракция, каквато бихме забелѣзвали при наличността на атмосфера и 3) спектралниятъ анализъ на слънчевата свѣтлина, отразена отъ Луната, не показва ни следа отъ поглѣщане на лжчитѣ отъ разнитѣ газове на атмосферата, ако такава сжществуваше.

Лишената отъ атмосфера повърхностъ на Луната, не е защитена съ нищо срѣщу силното нагрѣване отъ Слънцето презъ деня, нито отъ охлаждаването презъ нощта. Въ продължение на Лунния день, който е равенъ на 15 наши дни, нейната повърхностъ се нагрѣва отъ палящитѣ лжчи на слънцето, а въ продължение на сжщо толкова дългата нощ, силно се охлажда. Ланглей и Вери изчисляватъ, че денемъ температурата на Луната се повишава до $+180^{\circ}$, а нощемъ спада до -110° .

Възниква другъ въпросъ: Защо Луната е лишена отъ атмосфера? Общо правило за цѣлата слънчева система е, че колкото по-голѣма е една планета, толкова по-гъста е обвиващата я атмосфера. Гигантитѣ отъ нашата система: Слънцето, Юпитеръ и Сатурнъ, иматъ твърде гъста газова обвивка. Много по-разредена е тази на Земята и Венера (но все пакъ достатъчно гъста, за да се закрива Венера), напълно отъ погледа ни, а още по-рѣдка е обвивката на Марсъ. Меркурий е почти лишень отъ атмосфера и представлява изгорена отъ слънцето камениста пустиня. Къмъ категорията на безатмосфернитѣ небесни тѣла се отнася и Луната. Всѣка атмосфера се състои отъ газове, молекулитѣ на които се движатъ въ всички направления, а сжщо и нагоре, т. е. стремятъ се да се отдалечатъ отъ планетата. Това отдалечаване на молекулитѣ отъ планетата е въ зависимостъ отъ тѣхната начална скоростъ, но въ известенъ моментъ началната скоростъ става равна на нула ѝ подъ влиянието на тежестъта молекулитѣ падатъ къмъ планетата. Ако ли началната скоростъ е достатъчно голѣма, а притегателната сила достатъчно малка, молекулитѣ